

V R T E C .

Časopis s podobami za slovensko mladino.

S prilogo „Angeljček“

Štev. 3.

V Ljubljani, 1. marca 1902.

Leto XXXII.

Na oljčno nedeljo.

Glej, zelene nese
Butare mladina,
Z lic nedolžnih sije
Sreče ji milina.

Grešnik pa obupan
Z butaro pregrehe
V cerkev belo speje
Poiskāt utehe.

Pač miru simboli
So te oljke vitke:
A ko gleda nanje,
Toči solze britke.

Mirko.

Velikonočna.

Nebo žari . . . Že zlato solnce vzhaja,
Čez Libanon zdaj žarkov trop se vsuje
Pred grob, ki straža močna ga varuje,
Svečan predčūt naravo vso obhaja.

In angel bliskoma prispè iz raja,
Otvori grob, vstajenje oznanuje.
In Sin, tako nam cerkev izpričuje,
K preljubi Materi najprej prihaja.

I mene angel božji kdaj pokliče,
Ko k sodbi Bog pozval bo vse mrliče,
Da jim poplača dobra, slaba dela.

Ko vrsta k sodbi name bo dospela,
Takrat Marija zame bo prosila,
Me z angeli v nebeški dom spremila.

Sergij Dobroljubov.

Ljubezen in sovraštvo.

(Povest. — Piše Josip Bekš.)

V.

„Mati, kmalu nama bo boljše, kmalu bote ozdraveli; jaz vam bom pomagal.“ Tako je zaklical Blažev Tine, ko je prišel od Brtonclja k bolni materi.

„Ejej, kako mi moreš pomagati, Tine moj“, je s slabim glasom vzdihnila onemogla in upadla ženica. In potem je za hip pomislila.

„Težko, Tine — jaz se čutim vedno slabejo, šla bom za očetom.“

„Ne govorite tako, ljuba mati, kaj naj počnem potem na svetu sam, čisto zapuščen?“ odgovori sin in nalahno prime za suho materino roko. „S stricem Brtoncljem bom šel za teden dni na Hrvaško, pa Kovaček tudi — tam bomo prodali Brtoncljevo vino. Denarja mi ni treba — pravijo stric, ker me bodo vzdrževali sami. Utegnil bi ondi zaslužiti na lahek način do dvesto goldinarjev, trdijo stric. Mati, to bi bilo nekaj. Potem pokličem iz trga zdravnika, ki vas gotovo ozdravi, saj ga bom imel s čim plačati!“

Bolnica je globoko vzdihnila in dvignila sivo glavo:

„Tine, mene bo menda rešil le ljubi Bog. A kaj bo s teboj? Kočo ti bodo prodali s tistim kosom zemljišča, in potem boš moral po svetu. Mari ne veš, da je ostal od rajnega tvojega očeta dolg štiristo goldinarjev. Te je dolgoval Brtonclju — stricu. In stric je trd, neizprosno trd. Koliokrat sem ga že jaz prosila, naj se usmili vsaj tebe, — a zaman; lažje bi omečil kamen, kakor ganil njegovo kamenito srce.“ In starka je zopet vzdihnila in po licu ji je pritekla svetla solza... Suhi in votli kašelj je prekinil njen govor in utrujeno glavo je nagnila zopet na blazino.

„Mamka, strica ste preprosili; zatrdil mi je danes, da lahko pogreši tistih štiristo goldinarjev.“

„Saj sem njegov brat“, tako je dejal, „in za brata lahko nekaj tvegam.“

„Da jih lahko pogreša? Da jih lahko pogreša!“ začudeno vpraša bolnica. Medtem je nekdo potrkal na vrata.

„Tine, nekdo trka“, dé bolnica.

„Kdo je?“ vpraša Tine ter prisluškuje. Nobenega glasu.

„Kdo pa je?“ ponovi Tine glasneje in skoro nevoljen stopi k durim.

Kaj misliš, Tine, kdo bi neki bil“, se začuje od zunaj. „Le odpri, pa ga boš videl — starega Iglíčarja!“

„Oče, nocoj ne bo nič; tudi je že prepozno, ne dramite ljudi, ki počivajo.“

„Odpri no, glej ga spaka, zunaj je hladno! Saj ne silim, da bi moral kaj kupiti. Če danes ne, pa drugič.“

„Pa odpri“, oglasi se mati. „Sem radovedna, kaj pove!“ Vrata se odpró in v vežo res stopi Iglíčar.

„Ali me vidiš — hehe, Tinček, malo sédel bi rad. Zunaj je že mrzlo, da Bog pomagaj, kaj bo po zimi. Na Gričevje sicer ne zahaja prav huda zima, a letos utegne biti drugačna, kakor lani.“

„V izbo stopite, pa odpočijte se na klopi.“

„Bog vam daj dober večer, mati. No, ali bote kaj kmalu vdevali šivanko?“

„Ej, mislim, da nikoli več.“

„Pa bi vsaj sedli in odložili svojo robo!“ pripomni Tine.

„Bom, bom. Vem, da me ne bota tako surovo podila od hiše, kakor pri Brtoncljevih. Bogataš in revež sicer res ne gresta skup: a kakor je ta človek zadirljiv — e rečem vam, mati, taki ljudje ne bodo posedli nebeškega kraljestva.“

„Naj jih Bog sodi!“ šepetne Tinetaova mati.

„Saj jih bo, prav res jih bo; pa tudi ljudje jih bodo še sodili, meni verjemite. Hehe — bote videli, mati, kako bo enkrat boben zapel na Gričevju, pa bodo rekli: kdo dá več, prvič, drugič, tretjič — takrat se bodo pa oglašali. Pa Brtonclj ne. Bote videli, če doživite. Iglíčar daleč vidi!“

V sobi je nastal močan molk. Le brenčanje otrple jesenske muhe se je čulo, in težko dihanje bolnice.

„Veste, mati, Brtonclj je stric vašega Tineta. Stric je — a takega strica bi jaz ne hotel imeti! Ali se še spominjate, kako je ravnal z vašim možem?“

Blaževka je nevoljno stresnila z roko češ, naj o tem molči. Tine o tem ni vedel ničesar. Ona mu ni pravila iz strahu, da bi se ne jelo polasčati mladeničevega srca sovraštvo do strica. A tega krščanska mati ni hotela. Blaževka je bila izmed onih mater, katerim je dušni blagor otrok poglavitna skrb.

Luč je jela brleti. Iglíčar je utrujen zadremal ob peči in Tine se je zleknil na drugi strani. Le bolnici ni sen zatísnil oči. Premišljala je in premišljala.

VI.

Brtonclj se je prebudil in s strahom opazil, da so vrhovi Gorjancev pokriti s snegom. Še pred par tedni je šepetalo drevje na njegovem vrtu, danes pa je velo in golo. Mrzla jutra, po polji slana — saj je čas za to.

Ne da bi se pokrižal in zahvalil Boga za počitek, se obleče in sede k mizi.

„Čez štiri dni, sicer bo prepozno; po snegu ne maram zmrzovati, vsaj jaz ne — onadva me ne brigata.“

In podprl si je glavo z roko ter se zamislil.

„Načrt je dober, samo — prebita reč, stalo me pa bo. Tine nima denarja, saj gre zato z menoj, da ga prisluži, hahaha! Kovaček isto tako ne, — petsto goldinarjev kakor nič. Morda potečeta dva tedna, morda mesec — če bi tudi leto — in potem sem na dobrem. Tineta sem spravil v kot, priče Kovačka se bom pa že tudi iznebil. Sicer pa — Brtonclja ne vženete kar tako v kozji rog.“ Zadovoljen pokíma, krog ustnic pa se mu zaziblje škodoželjen nasmeh.

Stopi k omari, v kateri je hranil različne papirje. Marsikaterega kmeta ime je bilo tam zapisano. Ta mu je dolžan petdeset, oni sto, dvesto goldinarjev. Tega je vknjižil, onega pa v kratkem misli pri cesarski sodnji. Pri drugem je dobil ob prodaji posestva petsto goldinarjev, tristo pa mu je bil dolžan: odrli toraj za dvesto. — —

In po obrazu se mu je ob takih prilikah razlila tako mirna zadovoljnost, da si moral sklepati: ta mož je popolnoma otopel in vest mu je že davno oglušela. A kadar je stopil predenj kak dolžnik, od katerega je še kaj upal, tedaj ni bil surov in trdosrčen, temveč je zadovoljno v duhu računil, koliko se bo v podaljšanem terminu primaknilo k šest in polodstotnim obrestim, pa kdaj vloži tožbo in kdaj zaropoče dražbeni boben.

„Kadar boš še kaj potreboval — saj veš, kje je pri Brtonclju“ — tako je odslavljal nove dolžnike, katere je zvalil na led prvič in od katerih je upal, do niso zadnjič butnili z njegovimi vrati.

In izvlekel je novo tožbo:

Nande Brtoncelj, po domače Blaž, dolžnik; Anton Brtoncelj, hišni posestnik, — upnik, oba z Gričevja — upnina ali posojilo štiristo goldinarjev.

„Hehe, tole da bi strgal pa v peč vrgel — kar štiri stotake? Tinček, ti se boš tresel pred mano, pa tvoja stara — Nande je že tam! — Tak-le konček je tudi nekaj vreden v kakí tožbi: *Tožba začasno ustavljena, na zahtevo upnikovo se nadaljuje, plačevavec stroškov — dolžnik —* Ej ti Tinček ti, kako si bebast in pa še bebast, če misliš, da se bo stvar iztekla kar po domače. Le poglej, kaj se bere naprej!

„V slučaju smrti dolžnega zavezanca prevzamejo dolg, ki se vknjiži na posestvo, pravni dediči.“ Pa saj morebiti še tega ne bo treba, saj greš z menoj, Tinček, na kupčijo z vinom, hahaha! Mora podleči — kaj bi tisto?“

* * *

„— da bi šli k Brtonclju.“

„Zdaj-le pa res ne grem; škornji morajo biti gotovi; Jerovec pride jutri ponje!“

„Uh, saj pravim, še pri delu ga ne pusti“, jadikovala je pred kuhinjo Marijana, ko je čula pogovor.

Starí je ravno nabíjal debele podplate in nevoljno blisnil izpod košatih obrvij na Brtoncljevega pastirja.

„Pa, ko so rekli, da se ne smem brez vas vračati, ne dobim ju-južine, so rekli“, jecljal je pastir in šklepetal z zobmi.

„Saj je tudi nisi vreden. Marijana, jaz grem, precej pridem!“

V kuhinji se je čulo še par vprašanj in odgovorov, potem sta pa stopila med glasnim godrnjanjem čez prag.

VII.

Kaj sta se tisti dan domenila Brtoncelj in Kovaček — o vsem tem razpravljati bi bilo odveč.

Gotovo in trdno je bilo to sklenjeno, da odrinejo vsi trije prej kot mogoče.

Kovaček je bil zviti ptiček. Trdil je Brtonclju, da nima denarja, a to si je izmislil, ali naravnost rečeno: zlagal. Denarja ni dal izpod palca, dokler ni bilo kaj gotovega.

In to je hotel do trda dognati, po ovinkih, a Brtoncelj ga je prejel. Sklenila sta sledečo pogodbo: V slučaju, da zasluži Kovaček na potovanju, kakor mu je obljubljal Brtoncelj, se povrnejo stroški brezobrestno; v slučaju pa, da bi potovanje ne imelo nikakšnega vpliva na premoženjske razmere Kovačkove, zgubi Brtoncelj. Segla sta si v roke kot mož možu, in velika zagonetka je bila rešena.

„Tvoji škornji so mi prav po volji“, dé Brtoncelj in dá pogovoru drugo smer.

„Moji škornji? Morda škornji, ki sem jih jaz naredil, katere pa boš nosil ti“, odvrne šegavi možic.

„E—e, kaj bi . . . V dveh dneh imamo sneg ali pa še prej.“

„Misliš? Zato pa hitimo!“

„Pa če bi nas sneg prehitel?“

„Škornje na nogo pa slamo vanje, kakor bom storil jaz“, odreže se Kovaček in vstane, hoteč oditi.

„K Blaževim stopim že jaz, da pregovorim mater in pripravim Tineta za odhod“, pripomni še Brtoncelj.

„Pa zdrava, no!“

„Z Bogom.“

Črez tri dni so na Gričevju postajali ljudje in se zvedavo menili o Brtonclju, Kovačku in Tinetu.

„Jaz pa pravim, da gredó po tobak čez mejo.“

„Beži, tepec — Brtoncelj ima že svojo pot, tako pot, da mu ne more vsakdo slediti, najmanj pa ti s svojo neumno pametjo.“

Tako so ugibali, pa nič pravega uganili.

Pred Brtoncljevo hišo pa so stali vaški otroci ter prodajali zijala.

V spodnjih prostorih pa so sedeli vaščani ter pili na zdravje Brtoncljevo. Med njimi je bil tudi marsikateri njegov upnik. Pili so zastonj, saj odhaja jutri gostilničar na kupčijo z vinom.

Tudi Iglíčar je sedel pri mizi, a videti je bilo, da ni prišel pit v Brtoncljevo gostilno. Moralo ga je dovesti vse kaj družega; saj je bil Brtoncelj njegov — da, recimo — njegov sovražnik. Na koncu mize v kotu je sedel sam ter počasi spuščal dim iz okovanega vivčka. Brtoncelj je pa stopal med mizami rožljajoč z denarjem in prijazno se nasmihajoč zdaj temu, zdaj onemu.

„Brtoncelj, prav dobro kapljico si pridelal“, opomni Možgančkar, tisti, ki je imel bajto ob potoku poleg Brtoncljevega mlina in je vezal vaščanom lonce.

„I, kdo pa zna tako kakor ti?“ pritakne njegov sosed ter ga sune pomenljivo s komolcem.

„Brtoncelj, v tvojih vinogradih je zakopan zaklad. Da veš — zak'ad!“

„O res, res! Dobro govoriš, Šepetavec.“

Lahko rečemo, možaki malone cele vasi, celo Stražičani, so se gnetli za mizami ter med glasnim vriščem in napivanjem nazdravljali prijaznemu in postrežljivemu Brtonclju.

„Pa bi še mene vzel s seboj, Brtoncelj!“ se oglasi izza mize Iglčar ter puhne dim iz vivčka in pljune pod mizo.

„Ali slišiš, skopuh stari in —“

„Iglčar, govori tako, kakor se spodobi. Jaz sem pošten človek“, ga mirno zavrne Brtoncelj sicer jeze rdeč ter pogleda po svojih gostih, ki so nemirno pričakovali, kaj bo iz tega.

„No, bom pa rekel, pošteni človek Brtoncelj — pa bi šel še jaz s teboj, kaj?“

Par možakov, ki so soglašali z Iglčarjem, se je glasno zakrohotalo in si namigavalo, drugi pa so se radovedno spogledovali.

„Iglčar, ne zbadaj me in ne išči prepira. Zdi se mi, da šivank ne prodajaš le, ampak jih nosiš tudi na jeziku.“

„Če se ti zdé preveč koničaste, me pa vrzi na cesto pred hišo, saj me ne boš prvokrat. Samo toliko pazi, da ti ne odpade umazana roka.“

Nastala je tišina, kakor nastane tišina, predno se usuje ledena toča.

Brtoncelj ni vedel, kam bi obrnil oči. Osramočen je stal sredi gostov in čakal, kdaj zgrabi kdo Iglčarja in ga postavi pod kap. Sam v tem hipu ni imel moči, in dasi je bil telesno korenjak kot malo takih, je stal kot ukopan, bled kakor zid, pa spet žareč kot oglje.

„Brtoncelj, ne huduj se po neumnem. Jaz govorim popolnoma mirno in s prepričanjem. Le čudno se mi zdi, da odhajaš na kupčijo z dvema drugima. Ali si se tako izpremenil, odkar sva se zadnjič videla? Sicer si bil vedno oskuben in lakomen, a zdaj hočeš pomagati revežema iz revščine. Z obema si se že tožaril, a zdaj hočeš postati dobrodušen! Može, ali se vam ne zdí to nekaj posebnega, nekaj novega?“ Po sobi je nastal tajen šepet in ta ali oni je vzkliknil: „Ne govori prazno!“ Kovačku, ki je sedel z Marijano na nasprotni strani, to ni kaj ugajalo. Tine pa, ki je bil ves razmišljen in je mislil le na odhod, ni pretehtaval tega, kar se je ravnokar godilo.

„Iglčar je pijan“, je menil Kovaček in pridno praznil kupico za kupo, pa srborito gledal na Iglčarja.

Marijana ga je prosila in svarila, pa prijala naposled lepo pod pazduho ter dejala: „Cene, ne klepetaj, tiho bodi — pa pojdiva.“

„Jaz ne grem nikamor, nočoj še nikamor; jutri pa jutri; samo tisto-le staro mrcino bom prej vrgel na cesto! Ven ž njim!“

Nihče se ni ganil, le sam je marljivo vihtel pesti in stopical, da so se mu drugi smejali.

Iglčar pa je mirno sedel za mizo ter si mislil: pleše kakor medved.

Možaki so jeli odhajati, stiskajoč Brtonclju roko in kratko se mu zahvaljujoč za popito vino. Tudi Tineta je misel na mater odgnala domov. Par fantov ga je sicer sililo, naj ostane pri stricu Brtonclju, toda njemu je bila mati ljubša, kakor stric.

„Pa nič mu ni ugovarjal; slišite, nič, nič.“

„Čudno, zelo čudno. Iglíčar je moral imeti prav.“

„Jaz tudi pravim.“ —

„Bog jih razumi.“ —

„Kaj se vse izvé, hm — čudno!“

Tako so govorili možakarji vračajoči se domov ter neverjetno zma-
jevali z glavami.

(Dalje prih.)

Smukovega Mihca nesreča in sreča.

Kdo mi je, spaka, zopet vejice lomil na nešplji“, hudoval se je oče Smuk in ogledaval drevesa na vrtu. „Pred nekaj dnevi sem našel sledove pod drevesom in danes zopet. Da dobim zločinca v roké, joj mu.

In gospodar Smuk ostro pokliče svojega sina Mihca na vrt. „Mihec, povej mi odkrito, kar naravnost, kdo mi lomi vejice na tem drevesu. Ne taji prav nič, sicer te zadene ostra kazen.“

„Oče, sosedov Polde to dela. Videl sem ga že večkrat, ko je bežal čez plot“, odgovarja Mihec.

„Že dobro! Le pojdi k materi,“ velewa Smuk sinu, sam jo pa krene s palico in ključi v rokah navzgor v vinograd, kamor se je bil namenil.

Mihec pa nekam zmeden odide iz vrta. Toda le za kratek čas. Ko vidi, da je oče že izginil in da ga najbrže ne bo kmalu domov, steče zopet na vrt.

Mihec je bil prej tako dober in priden, da ga je vsakdo le hvalil. V šoli ni bil nikdar kaznovan, nikdar ni napravil nobene nerodnosti, najmanj da bi delal komu škodo. Bil je vzgled vsem dečkom. Odkar se pa tovariši s sosedovim Poldetom, ni izdaleka več prejšnji Mihec. Starši njegovi so mu sicer strogo prepovedali hoditi s Poldetom, toda ta ga je tako navezal nase in pohujšal, da se skrivaj shajata, in dolgo ne bo, da bota drug drug zrega vredna.

Mihec je to dobro vedel, da očetu ni po volji, da mu lomita drevesca in da se oče radi tega večkrat hudo hudo jezé, pa s Poldetom sta se končno zmenila, da nabereta nešpelj, jih prodasta — in — no — drugo bo že kakó. Pa spleza spet na drevo.

Po ušesih mu sicer še vedno šumé besede očetove: „Kdo lomi vejice? Ne taji prav nič, sicer te zadene ostra kazen!“ Pa srcé se mu je odvadilo pokorščine, in več ne sluša vesti, ki se mu oglašá in oglašá . . .

Hitro nabere nešpelj, jih natlači za srajco in v žepe, odtrga še vejico, katero bosta s Poldetom skupaj obrala, potem se pa počasi plazí z drevesa — ali ojoj! — v tem hipu zagleda očeta. Noge in roke mu onemorejo strahu, zvrtil se mu — in Mihec pade na tla!

Smuk se sila prestraši. Vzdigne sina, postavi ga na noge, a Mihec se ne gane. Desna noga mu omahne. Očetu Smuku silna bolečina zareže v srce, ko vidi pred seboj popačenega in poleg tega še ponesrečenega in

polomljenega sina. Jezen in žalosten zadene Mihca na roke in ga nese v hišo.

Mati Smukovka pade skoraj v onesvest, ko zapazi Smuka s sinom v naročju.

„Oh, moj Bog, kaj pa je, kaj pa je mojemu Mihcu? Usmili se Ti mene in njega“, joka in moli mati, oče pa položi Mihca na postelj.

„Potolaži se“, pravi ji Smuk, „in ne jokaj. Glej, ta je tisti nepridiprav, ki nam vejice lomi in škodo dela na vrtu, Mihec, Mihec! Midva ga nisva

kaznovala, ker sva menila, da imava angela, kaznoval ga je pa Bog. Padel je z drevesa, ravno ko sem prišel zraven, in nogo si je pohabil. — Jaz skočim po zdravnika, ti mu pa ovij nogo z mokro cunjjo.“

Še isti dan je prišel zdravnik k bolniku Mihecu. Noga je bila hudo poškodovana in bati se je bilo, da ne bo nikdar več zdrava, pa izurjenosti zdravnikovi in molitvi materini se je imel Mihec zahvaliti, da se mu je skoro obrnilo na bolje.

Trpel je grozne bolečine. Zdravnik mu je djal nogo v stiskala, obračal in sukaj, da je bolnik Mihec bridko stokal in jokaj. To je bila huda kazen!

Čez nekaj mesecev Mihec zopet vstane. Pa nekam silno sram ga je bilo. Skoro nikomur ni upal pogledati v oči. Sram ga je bilo, neizmerno sram.

„Mihec, idi v očetovo sobo; oče te kličejo“, veli mu mati.

Mihec gre počasi, pritisne nalahko kljuko, stopi noter — ali k očetu ne upa. No, pa oče Smuk ga pozove prav k sebi in mu dé resnobno:

„Mihec, ti nam delaš sramoto! Mihec, ti nisi vreden, da bivaš pod našo streho. — Naj bo, Bog te je kaznoval, ker si delal škodo, On te je tudi kaznoval, ker si lagaj meni, svojemu očetu. Od danes te ne smem ni enkrat več videti s Poldetom. Če se mi ne poboljšaš, jaz in mati ne skrbiva več zate. Pojdi in prosí še mater odpuščenja in zahvali se jim za skrb v boleznih!“

Mihec je šel, pokleknil pred mater, sklenil roke in prosil odpuščenja. In kdo odpusti rajši nego srce materino?

Poslej je bil zopet Smukov Mihec vzgled pokorščine dečkom in deklicam. Nesreča ga je izmodrila, ko je bil gluha za očetove opomine. Nesreča mu je bila v srečo.

Rastislav Posavec.

Jasni in temni dnevi.

(Povest v písmih. — Spisal Angelar Zdénčan.)

VII.

V Menišiji, dné 12. velikega srpana 1885.

Ljuba Mimica!

Glej, sedaj sva si začeli kar ob letu dopisovati. Jaz Ti pišem za god in Ti pošiljam tisočero pozdravov. Želim Ti vse, kar si Tvoje srcece želi. Sporočim Ti, da je Tvoj bratec na počitnicah. Pa že po ljubljansko govori in se gosposko nosi. Ko je prišel domov, se je šel g. župniku pokazat. Pa pravijo, da je menda pri prvih v šoli. Oh, če bo gospod, kajne, da grem tudi jaz za družico? Kajne, Ti boš pa kuharica? O blagor Ti! Ali nekaj me skrbi! Pri nas so se pogovarjali, da ne bodo mogli naprej šolati

Janezka, ker hiša propada. Pretečeni teden so prodali Tvoj oče gozd za 3000 gld. Pa so spet vse zaigrali. Potem so zopet po navadi razsajali. Materi so razrezali vso obleko, stolkli poročni prstan, razbili vrata . . . Sedaj jih bodo deli pod varstvo, kakor ljudje pravijo.

Veš, pa Tvoja mati so res potrpežljivi. Nikdar nič ne potožijo, če oče tudi vso noč razgrajajo. Zjutraj jim že nesó na posteljo črno kavo ali čaj, sploh kar si želé. Toda oče, komaj se naspé, pa hajd spet v gostilno. Jih že slednji dan kliče kak zapeljivec. Veš, pa se menijo ljudje, da jih „njih prijatelji“ zelo sleparijo. Igravci se zmenijo in ogledalo tako postavijo, da vidijo v njem očetove karte. Seveda potem je lahko izgubljati.

Ne smeš mi zameriti, da Ti to pišem. Vem, da Ti je hudo, zato le moliva obe za očeta. Morda še ne veš, da je Pangretova Ivanka umrla. Bila je Tvoja velika prijateljica. Silno lepa je bila na mrtvaškem odru: kakor angelček. Me dekleta smo ji zadnjo posteljico tako okrasile, da je bila vsa v cveticah, pa na smeh se je držala. Jaz bi tudi rada tako srečno umrla. Ali bi Ti ne?

Piši kaj kmalu pozdravljajoči Te

Anici Turk.

VIII.

Bistrica, dné 20. velikega srpana 1885.

Mila prijateljica!

Žalostna sem bila Tvojega poročila o naših domačih razmerah. Vsaka Tvoja beseda mi je bila kakor dvorezen meč, ki me je zbadal v dno duše. Čeprav so moj oče na napačnem potu, vendar jih ljubim, ker so mi — oče. In ker jih ne izpreobrneva s tem, če pisariva o njihovih napakah, zato te prisrčno prosim, ne piši mi več o tem. Lažje bom prenašala bolešt, če ne bom vedela vsega, kako je. Raje moliva obe za njihovo dušo. Vem, da boš ustregla moji prošnji.

Janezek mi pogosto piše in se dobro počuti v ljubljanskem mestu. Tega pa nikakor ne pustim, da bi šel iz šole, ker se tako dobro uči. Jaz dam rada zadnji krajcar, ki si ga pri teti zaslužim, da bo le študiral naprej. Drugo leto — pravijo — bo šel tako in tako v tisto ubožno šolo, menda ji pravijo Alojzijevišče, pa bo z vsem preskrbljen.

Pa kmalu bi Ti bila pozabila nekaj strašnega sporočiti. Veš, v našem trgu je pred kratkim strahovito gorelo.

Bilo je proti večeru. Kar se oglasi krik ljudi in župnijski zvon, ki oznanja strašno nesrečo. Vsi hitimo prestrašeni venkaj; Krajčeva hiša bila je že vsa v plamenu. Predno je prišla brizgalnica, se je že vnela druga in tretja. Medtem se je stemnilo, nebo je žarelo krvavordeče, da je bilo grozno gledati. Ljudje so vpili, kričali, jokali in vzdihovali. Tako strašnega večera še nisem doživela. Nikdar ga ne pozabim. Ogenj se je širil dalje, in celo noč ga niso mogli pogasiti. Le dve hiši sta bili vmes, pa bi bila tudi naša pogorela. Mi vsi smo nosili blago iz sob na dvorišče in na vrt. Oj, kakšne

razvaline so bile drugi dan. Škoda, pravijo, da znaša več stotisoč. Pogorelo je okrog 20 velikih hiš in trgovin. Zažgal je neki trgovski vajenec iz sovraštva in maščevanja do svojega gospodarja, ki ga je bil kot siroto vzel v svojo hišo.

Ali ni to grda nehvaležnost? Gotovo ga bodo hudo kaznovali. Pa kaj pomaga, ko ne more škode povrniti. Jaz sem pa hvaležna svoji teti za dobrote in slednji dan molim zanje. Sedaj so se ljudje malo umirili; pozabili pa ne bodo dolgo one noči. Mi smo skoraj tri dni spravljali v sobe, kar smo v eni sami noči iznesli na vrt.

Piši kaj novic iz Menišije

pozdravljajoči Te prijateljci

Mimici Dobravec

Golgotski križ.

(Zgodovinska črtica. — Sestavil A. Zdénčan.)

Zakaj beseda o križu je pogubljenim ne-spamet, nam pa, ki se rešimo, moč božja.
I. Korinč. 1, 18.

K jerkoli se razlega krščansko ime, in se širi katoliška cerkev, tam se dviga tudi zmagoslavno znamenje našega odrešenja in naše vere, sveti križ. Ž njim pričamo svojo vero, ž njim spoznavamo presveto Trojico.

Križ vidimo na odličnem mestu v domu vsake prave katoliške družine; dviga se ob stezah in cestah, potih, blesti se na vsakem altarju. Ker je križ tako razširjen in obče poznan, menim, da ustrezem mladim znancem, če jim popišem ob kratkem zgodovino svetega križa.

I.

Starim narodom je bil križ sramotilno znamenje. Pri Rimljanih niso smeli križati nobenega državljana; le sužnje so križali in barbare, to je, neomikane ljudi tujih narodov. Ko je pa Kristus s svojo smrtjo na križu posvetil križ, zadobil je čast in slavo. In sedaj se sveti križec na prsih močnega in slavnega moža, kakor tudi priproste deklice.

Judje so imeli navado, da so na mestu križanja zakopali v zemljo križ in druge k njemu spadajoče reči. Tako so zakopali tudi Jezusov križ, a skrivaj in ponoči, da ga ne bi kristjani dobili v svojo last. Vendar so kristjani visoko cenili in spoštovali vsaj ono mesto, kjer je bil Zveličar

krizan. A da bi žalili vernike, so za časa cesarja Hadrijana (117—138) sezidali pagani na onem mestu tempelj v čast paganskemu bogu Jupitru in boginji Veneri. Tako je bil s tem bogokletnim činom cela tri stoletja uničen spomin na Golgoto.

A prišla je za kristjane milejša dōba. Sveta cesarica Helena je srčno hrepenela dobiti sveti križ. Po slavni zmagi svojega sina Konstantina nad Maksencijem ob milvijskem mostu s pomočjo svetega križa je še bolj hrepenela po pravem križu.

Šla je torej osemdesetletna cesarica na božjo pot v Jeruzalem in je dospela tja po trimesečnem težavnem potu leta 326. Tisto leto se je dala tudi ondi krstiti. Nato pa so začeli iskati sveti križ.

Podrli so paganski tempelj in po dolgem iskanju odkopali tri križe in slednjič našli še tri žeblje in napis križanja. Toda sedaj je bila težava določiti, kateri križ je Zveličajev, in katera sta križa razbojnikov. Makarij, ki je bil takrat jeruzalemski škof, je goreče molil, da bi mu Bog razodel, kateri je pravi križ Gospodov. Bila je pa takrat v Jeruzalemu plemenita gospa, ki je imela neozdravljivo bolezen, namreč gobe. Ta se je dotaknila dveh prvih križev, a brez uspeha; pri tretjem pa je bila hipoma ozdravljena. S tem je bilo spričano, kateri križ je pravi.

Pobožna cesarica je dala sezidati na golgotski gori veličastno cerkev božjega groba in dala v njo tretjino sv. križa; drugi del je poslala svojemu sinu Konstantinu v Carigrad; tretji del pa v Rim, katerega so shranili v cerkvi božjega jeruzalemskega groba.

Skrbno so čuvali Jeruzalemčani ta zaklad od leta 326. do leta 614.

Imenovanega leta pa pridere siloviti perzijski kralj Kozroe II, pred Jeruzalem, ga opustoši, oropa cerkev božjega groba in odpelje tudi sveti križ, ki je bil v srebrni posodi shranjen. Z njim odpeljejo v sužnjost tudi tedanjega jeruzalemskega patrijarha Aleksija, ki je skrbno čuval, da ne bi neverniki oskrunili svetega križa. A tudi neverniki so spoštovali to svetinjo in je niso poškodovali.

Leta 628. je zopet zasijala svoboda svetemu lesu. Carigrajski cesar Heraklij je premagal Perzijane in dobil nazaj vse ugrabljene stvari, med njimi tudi sveti križ. Slovesno so ga pripeljali do Jeruzalema. Na golgotsko goro ga je nesel sam cesar Heraklij, oblečen v trdo raševino, bos in gologlav. Tako je iznova zmagal sveti križ. Djali so ga v srebrno skrinjico, obdali ga z zlatom in okrasili z biseri. Od časa do časa je ondotni patrijarh tudi kak del odrezal od svetega križa in košček poslal kaki imenitni cerkvi. Že za časa sv. Cirila (348—386), jeruzalemskega škofa, se je razposlalo nad 100 križcev širom sveta.

V sedmem stoletju pa so Arabci dobili v posest Jezuzalem, in tako je spet prišel ta sveti kraj v neverniške roke.

Ker se je Jeruzalemski patrijarh bal, da ne bi Arabci skrunili svetega križa, razdelil ga je skrivaj v štiri dele in poslal tri dele v Pariz in Madrid četrti del pa je pridržal v Jeruzalemu. In ta del se še sedaj hrani v cerkvi božjega groba v Jeruzalemu.

Spomin najdenja svetega križa obhaja sveta cerkev vsako leto 3. maja; spomin pa, da so ga oteli iz rok Perzijanov, dné 14. septembra.

Večji deli svetega križa se nahajajo še sedaj na gori Atos, v Rimu, Madridu, Parizu, Benetkah, Bruselju, Gentu in drugod, manjše kosce ima pa več cerkvâ. Kolikor je meni znano, hranijo en košček svetega križa v Dobrépoljah na Dolenjskem.

(Konec prlh.)

Srečni drvar.

(Basen.)

Medved in zajec sta imela blizu drug pri drugem svoja brloga. V enem so bili mladi medvedi, v drugem pa mladi zajci.

Eden izmed zajčkov pa izvâ za medvedov brlog in hodi vsak dan medvedke kregat in oštevat.

Mladiči to povedó staremu medvedu, ki jih potolaži, rekoč:

„Le potrpite; jaz ga vjamem in vržem vam v jamo, da ga raztrgate in se ž njim pogostite.“

Mladiči se razveselé in komaj čakajo trenutka, ko bo padel zajec v brlog.

Stari kosmatinec pa se skrije za grm in čaka zajčkovega prihoda. Kmalu ga dočaka.

Zajec gre k jami kakor po navadi in začne oštevati mlade medvedke:

„No, vi mladi gospodki, kosmatinčki, pridite ven in mi kako lepo zapojte!“

Na vse pretege se jim smeji in jih izziva.

V hipu plâne stari medved iz zatišja in hlastne po zajcu. A ta zbeži proti domu, medved pa za njim. Zajec skoči skozi drevo, ki je raslo tik pri zemlji in je imelo dva vrha. Medved hoče za njim, a obtiči med debloma. Zvija se in nopenja, da bi se osvobodil, toda zastonj. Ne more ni naprej ni nazaj. Zajec pa se mu zdaleč smeji in odskaklja proti domu.

Na glasno tulenje medveda prihiti drvar s sekiro in zamahne po medvedu. Ta pa ga zaprosi:

„Pusti mi življenje in reši me, pa ti pokažem votlo drevo, ki je polno sladkega medu. Lahko ga naložiš poln koš in odneseš.“

Drvar hitro odseka en vrh in reši zverino. Medved pokaže res drvarju štor z medom, a naroči mu, da naj o njem nikomur ne pove.

Drvar naloži koš z medom in ga odnese domov. Doma pa ga poprašujejo otroci, kje je dobil toliko medu. On pa ostane nem kot skala.

Vpraša ga žena:

„Kje si pa dobil toliko medu?“ Mož ji kratko odvrne:

„Komu to mari?“

„Pa vendar, kje si ga dobil?“

„I, kaj me sprašuješ? Lej, nek neumen medved je hotel ujeti zajca, a je zašel v vršičje in se ni mogel več rešiti. Ker je tulil, šel sem pogledat.

In povedal ji je vse . . .

„Aha, tak poštenjak si ti,“ zagodrnja medved, ki je pod oknom poslušal. „Tako znaš molčati?! Maščeval se bom, da me boš pomnil.“

Medved odide, drvar pa sede k medu s svojo družino.

Drugi dan gre drvar spet v gozd in seka ves dan zadovoljno. Proti večeru pa pride medved k njemu in mu pravi:

„Zdaj ti hočem poplačati tvojo molčečnost. Naročil sem ti, da ne zineš besedice, a ti si vse povedal. Zakaj si to storil?;

Drvar ga prestrašen vpraša:

„Kaj nameravaš storiti z menoj?“

„Umoril te bom in te zavlekel v brlog mladičem“, odgovori medved.

„Ah, dragi prijatelj, jaz sem velik grešnik in ne bi rad umrl brez svete spovedi in poslednje popotnice. Kaj mi je storiti?“

Tu mu šepetne v bližini lisica:

„Drvar! v roki imaš sekiro, v glavi pa pamet!“

Pa reče drvar medvedu:

„Veš kaj? Zlezi v to vrečo, v kateri sem prinesel sekire, jaz pa te bom za pokoro trikrat prenesel na rami okoli te trate, da vsaj pred smrtjo nekaj pokore opravim.“

Medved je zadovoljen in si misli: no, take pestunje še mlad nisem imel in povrhu končno še pojedina. Ni, da bi pomišljal. In vesel zleze v vrečo.

Drvar pa zadrigne, pograbi za sekiro in mlati po medvedu, da ga ubije.

Pa stopi k njemu lisica in pravi:

„Kaj mi boš dal, ker sem te domislila zvijače?“

Drvar pravi:

„Kokoši, če hočeš.“

Lisica se namrdne:

„Ne maram.“

„Dam ti race.“

„Še manj.“

„Dam ti gosi.“

„Idi se solit.“

„Kaj pa potem želiš?“

„Nos ti odgriznem.“

„Fiiii!“

Drvar začuden zažvižga.

To sliši njegov pes, ki je v goščavi ležal, prihiti, zagradi lisico in jo zadavi.

Ta večer je šel drvar pa še bolj vesel domov.

M. Selec.

Naročilo!

Po jezeru čolnič plava,
V čolnu mlad sedi čolnar;
Valček z valčkom poigrava,
V valčke mladi zre veslár.

Čolnič ziblje se in ziblje,
Valčki pa pred njim bežé;
Drug se drugemu ugiblje,
Svoja pota vsi hité.

Le vesláj, moj znanec mladi,
Vodi narod moj zvestó;
Da to ljudstvo v svoji nadi
Zrelo kdaj bo za nebó.

Vódi s krepko roko veslo,
V varno luko vódi čoln —
„Veren narod“ to je geslo,
In tí zanj ljubavi poln.

A. P.

Bežni čas.

Kako smo nekdam peli,
Med rožami živeli —
Nič mislili naprej

Kje časi so že tisti!
Jesen . . . poslednji listi
Šusté z otrplih vej.

Ej, čas hiti, ne vpraša,
S snegovi ne odlaša,
Le tek njegov umej!

Jos. Bekš.

Listje in cvetje.

iz zaklada naših pregovorov.

25. Pri majhni vodi se lažje napije, kot pri veliki.

Gotovo že poznate junaka Gedeona; če ne, pa pogledjte v „zgodbe svetega pisma“ (št. 47). Kako se je prepričal, kateri so njegovi najhrabrejši bojevniki? Vsled božjega povelja je peljal vse odbrane vojščake, 10.000 mož, k vodi. One, kateri so kar stojé s periščem vodo zajemali in naglo pili, je odločil posebej, in one, kateri so poleg vode pokleknili in na tleh ležé pili iz potoka, tudi posebej v drugo krdelo. Prvi — bilo jih je samo 300 — so pokazali zmernost, zatajevanje in odločnost; vsi drugi pa nezdržnost, nedoločnost in mehkušnost, zato jih je poveljnik odslovil domov.

Na to dogodbo sem vas opozoril zato, ker razvidimo iz nje, da so ljudje že takrat enako pili iz potoka ali reke, kakor mi sedaj, če nimamo nobene posode pri rokah. Kako si pa pomagamo, ako teče voda po zlebu ali iz cevi? Kajne usta nastavimo pri iztoku, ali pa v zlebu roko pritisnemo in zajezimo ter pijemo. A tako se lahko tudi pije le tedaj, ako je voda majhna. Poleg velike deroče reke je jako težavno in zelo nevarno se tako

bližati vodi, da bi kdo kar naravnost z ustni pil ali pa s periščem zajemal; ako je obreže strmo, je celo nemogoče tako piti. Iz lastne izkušnje pa menda tudi že veste, da tudi ob koncu žleba ali cevi je silno težko piti, če voda teče z veliko silo v veliki množini. Torej le pri majhnem studenčku, ali če voda mirno curlja po žlebu in iz cevi, se človek složno in lahko napije.

Pregovor pa nas hoče opomniti, da je slično tudi pri drugih opravilih in podjetjih, ter nam daje prekoristni nauk: najlažje živi oni, kateri je z malim zadovoljen! — Kako burno in težavno življenje imajo bogatini, kateri si spravljajo na kupe čimdalje večje bogastvo, pa končno vendar ne porabijo več za vsakdanje življenje, kakor more biti za posameznega človeka — vse drugo spravljajo na stran, da se obrestuje in množi. Kako silno si sami obtežujejo življenje tudi preprosti nezadovoljni ljudje, ki lahko pošteno izhajajo, ako so količkaj pridni, pa zavidajo bogatinom in višjim imetje in čast, ter se trudijo, celo po nepošteni in krivični poti si pridobiti tjo last.

Od nekđaj so ponavljali modri ljudje zlati nauk: „Ne oni, kateri ima veliko, marveč ta je srečen, ki je zadovoljen s tem, kar ima!“ In naš Zveličar pravi: „Nihče ne živi od obilnosti svojega premoženja“; zato nas pa tudi uči moliti: „Daj nam danes naš vsakdanji kruh!“ Isto nas uči še lepše kot z besedo — s svojim prekrasnim vzgledom, ker si je prostovoljno izvolil najpreprostejše življenje, čeravno je bil vsemogočni Kralj vesoljstva.

S tem pregovorom tudi lahko odklanjamo vabila na potratne pojedine, šumne in drage veselice po obširnem programu itd., ker v ožjem krogu, v domačem veselju ima pač srce več pravega vžitka. No, saj se še moli lažje včasih v skritem kotičku v cerkvi, kakor ob največji zunanji slavnosti.

V sedanjem času je nauk našega pregovora tem potrebnejši, ker je toliko ljudi po širnem svetu, kateri nočejo izpolnjevati desetih božje zapovedi.

Vprašanja in odgovori.

1. Učenec: Slišal sem, da se veliki teden ne sme noben drug praznik praznovati razun skrivnosti tega svetega tedna; kako pa to, da je letos v priliki veliki torek Marijino oznanjenje?

Učitelj: Nekaj je na tem, kar si slišal; a prakta ima pa tudi svoj prav. Cerkev namreč obhaja skrivnost velikega tedna pri službi božji (v vijolčasti barvi), praznik Marijinega oznanjenja pa še le ponedeljek po beli nedelji, a na zunanje se mora praznovati v torek t. j. vsakdo se mora držati hlapčevskih del ter biti pri sv. maši. Ko bi pa ta praznik kdaj zadel na veliki petek ali soboto, se za cerkveno opravilo in zunanje praznovanje prenese na ponedeljek po beli nedelji.

2. Zakaj govoré ljudje: „Sv. Matija led razbija; če ga ni, ga pa naredi?“

Odg.: O sv. Matiji se je zelo približala spomlad, torej so solnčni žarki že tako močni, da se umika led. A večkrat pa v tem času nastopi še hud mraz, da se nareja še debel led.

Zastavica. (Anagram.)

(Priobčil Cid. Em. Naf.)

Po trati zdaj ziblje se „1. 2. 3.“
Pozneje pečena nam dobro diši.
Cepiče grčave stiskaje v pest,
Udarjajo štirji na „4. 5. 6.“

No, zdaj pa po vrsti od edne do šest! Stanu si visokega vedno je čest; Zato pa izkaži dostojno mu čest, Posebno, če ima do tebe oblast.

(Odgonetka in imena rešilcev prih.)

Listnica uredništva.

B. Črnograbenski: Takih pa nikarte več delati. To so zgledi, káka ne bodi pesem. — Cvetko Slavín. Hvala Vam! Kadar pevate lepo „po domače“, vzlasti kadar zaženete ljubki otroški ton, so Vaše pesmice kaj prisrčne. A kadar Vas izkušnjava zavede med „moderniče“, tedaj pa menda zastoj trkate na otroška srca. Prva poslatev je znatno boljša, kot druga. Zdravi, pa na pritlikavce ne pozabite! — Vneslav. Odkritosrčno občudujemo izredno pridnost Vašo. Opazili bodede, da se dá z ostro pilo še marsikaj uglediti. Bog Vas živi! — P. n. sotrudnike nujno prosimo, da pišejo prozo le na eno stran lista, pesmi pa vsako na poseben listič. Tudi prosimo zlasti one sodelavce, ki so se v novejšem času pridružili našemu krogu, naj potrpijo; sčasom pride na vrsto vse, kar je dobrega. Da se pa zamuje, kar je slabšega, to je v korist enako pisateljem, kakor čitateljem. — Srečno, veselo aletujo želi urednik vsej Vrtčevi družini!

„Vrtec“ izhaja 1. dné vsacega meseca in stoji s prilogo vred za vse leto 5 K 20 h, za pol leta 2 K 60 h — Uredništvo in upravnništvo sv. Petra cesta št. 76, v Ljubljani.